

УДК 785.12:780.646.1]-056.045-053.5

Пахомов Ю. М. Роль дитячих духових оркестрів у розвитку молодих талантів України. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. 2020. Вип. 38. С. 175-180.

Pakhomov Yu. (2020). The role of children's wind orchestra in the development of young talents of Ukraine. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 38, 175-180 [in Ukrainian].

Пахомов Юрій Миколайович,
аспірант Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка,
вчитель музики відділу духових інструментів
Комунальної установи Сумської спеціалізованої
школи I-III ступенів № 29
<https://orsid.org/0000-0003-3418-8737>
uropakhomov2@gmail.com

РОЛЬ ДИТЯЧИХ ДУХОВИХ ОРКЕСТРІВ У РОЗВИТКУ МОЛОДИХ ТАЛАНТІВ УКРАЇНИ

Метою статті є висвітлення музичного шляху окремих яскравих виконавців на духових інструментах з числа учасників дитячих духових колективів, а також розкриття ролі колективного музикування на початковому етапі оволодіння музичним інструментом. **Методологія** дослідження базується на історико-біографічному та аналітичному методах. Через брак джерельної бази по деяких питаннях використовувався метод індивідуального інтерв'ю. **Наукова новизна.** Початковий етап навчання на духових інструментах та дитяче оркестрове виконавство закладають фундамент у формуванні особистості виконавця. Ознайомлення учнів з творчістю яскравих виконавців-духовиків позитивно впливає на їхнє ставлення до музичного виконавства. Для молодшого покоління виконавців більш зрозумілими є приклади з сучасності, тож висвітлення музичного шляху відомих молодих виконавців сьогодення може бути гарним зразком для наслідування. **Висновки.** Виявлення в дитячих оркестрах обдарованих учнів та подальший розвиток їх здібностей безумовно матиме результатом появу яскравих виконавців. В оркестрах юні музиканти отримують корисний досвід колективної гри, досконально вивчають нотний запис, розвивають музичний слух, пам'ять та почуття ритму, отримують навички виконання різножанрової музики, що сприяє розширенню світогляду майбутніх професіоналів. З приведених прикладів бачимо, якщо виконавець крім обдарованості має ще й цілеспрямованість, то в нього є всі шанси стати визнаним виконавцем. Через залучення до колективного музикування широкого кола дітей можна виявити серед них і справжні таланти, які в подальшому будуть рушіями духової виконавської культури.

Ключові слова: дитячий оркестр, розвиток здібностей, конкурси.

Pakhomov Yuriy, graduate student of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, music lecturer of wind instruments department of the Communal institution Sumy specialized school of I-III degrees № 29

The role of children's wind orchestra in the development of young talents of Ukraine

The purpose of the article is to highlight the musical path of some bright performers on wind instruments from among the members of children's wind groups, as well as to reveal the role of collective music-making at the initial stage of mastering a musical instrument. **The methodology** is based on historical-biographical and analytical methods. Due to the lack of a source base, the method of individual interview was used on some issues. **Scientific novelty.** The initial stage of learning on wind instruments and children's orchestral performance lay the foundation for the formation of the performer's personality. Acquainting students with the work of bright wind performers has a positive effect on their attitude to musical performance. For the younger generation of performers, contemporary examples are more understandable, so covering the musical path of today's famous young performers can be a good example to follow. **Conclusions.** Identification of gifted students in children's orchestras and further development of their abilities will certainly result in the emergence of bright performers. In orchestras, young musicians gain useful experience of collective playing, thoroughly study music, develop musical hearing, memory, and sense of rhythm, gain skills in performing various genres of music, which helps to expand the worldview of future professionals. From the given examples we see that if the executor besides talent has also purposefulness, he has all chances to become the recognized executor. Through the involvement of a wide range of children in collective music, it is possible to find among them real talents, which in the future will be the drivers of spiritual performance culture.

Key words: children's orchestra, development of abilities, competition.

Актуальність теми дослідження. Залучення дітей до занять на духових інструментах має на меті не лише набуття ними виконавських навичок, а й розвиток основних музичних здібностей, виховання сценічної культури, розширення світогляду у такому виді мистецтва як музика, що в цілому матиме позитивний вплив на формування естетичних якостей підростаючого покоління. Для розвитку дитячого духового оркестрового виконавства було б важливо та корисно дізнатись біографії молодих яскравих виконавців, шлях який вони пройшли, щоб стати відомими.

У дитячих духових оркестрах та джазових бендах, які функціонують при дитячих музичних школах, школах мистецтв, палацах дитячої та юнацької творчості України задіяна велика кількість юних музикантів. Серед них трапляються учні, які завдяки своїй обдарованості та наполегливості досягають високих результатів у виконавській діяльності. Дослідження їх музичного шляху може бути цікавим і слугувати прикладом для творчого зростання молодшого покоління виконавців на духових інструментах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дитяче оркестрове виконавство набуло популярності з початку минулого століття, а, починаючи з 1960-х років духові оркестри з'явилися у багатьох школах, палацах дитячої творчості та клубах. Для підвищення якості роботи дитячих оркестрових колективів досвідченими фахівцями розроблено методики. Користуються популярністю роботи О. Нежинського, А. Жуль'єва, Ю. Островського. Розвиток виконавських навичок гри на духових інструментах досліджували: В. Апатський, А. Гладких, М. Терлецький. Результатом роботи дитячих оркестрів є підготовка молодого покоління музикантів та їх естетичний розвиток. Проте мистецтвознавчих досліджень досягнень відомих молодих виконавців-духовиків ще не проведено.

Метою статті є висвітлення музичного шляху окремих яскравих виконавців на духових інструментах з числа учасників дитячих духових колективів, а також розкриття ролі колективного музикування на початковому етапі оволодіння музичним інструментом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Коли учні пройшли вивчення основ на інструменті, їх можна залучати до ансамблів та оркестрів. Участь юних музикантів в інструментальних колективах має беззаперечну користь. Р. Алексєєв з цього приводу пише: «Можна констатувати факт більш інтенсивного і стабільного прогресування, а також більш

високого рівня музичної майстерності музикантів оркестру і солістів, що грають в оркестрі, порівняно з тими, що не грають» [1]. Окрім розвитку навичок ансамблево-оркестрової гри учні навчаються чисто інтонувати, грати ритмічно, співпрацювати, більше докладають зусиль щоб досягти позитивного результату. Яскраві виконавці, зі складу оркестру, мають більше навантаження – виконують головні партії, сольні твори та імпровізації. На репетиціях вони навчаються виконувати твори злагоджено, інтонаційно чисто, цікаво та стабільно – набувають навичок, що корисні як для оркестрових, так і для сольних виконавців.

За спостереженнями М. Шевчука: «Заняття духового оркестру в ЗНЗ покликані відіграти провідну роль у розвитку емоційної культури підлітків за рахунок залучення їх до широкого кола музичних художніх переживань, моделювання емоцій, емоційних станів, почуттів» [10].

Виступи колективу – це демонстрація своїх досягнень на публіці, вони допомагають учням стверджуватись у виконавській діяльності. З цього приводу Т. Пляченко пише: «Саме концертні та інші публічні виступи без перебільшення відіграють важливу роль у формуванні самосвідомості молодих музикантів і розвитку оркестру як творчого колективу в цілому» [6]. Деякі з дітей тут розкривають свій природний талант та знаходять життєвий шлях. Отже, участь учнів у дитячих оркестрах має беззаперечну користь для їх виконавського, емоційного та культурного зростання.

Цікавим є шлях до музики Денніса Аду (н. 1987). Одного разу вчитель гуртка «Духовий оркестр» В.С. Газаров показав юному Деннісу портрет Луї Армстронга і сказав: «Дивись, це твій дідусь». І юний трубач йому повірив. Так розпочав заняття на трубі, під час свого перебування у криворізькому інтернаті, майбутня зірка українського джазу. Отримавши для занять влітку трубу, він старанно почав її освоєння. Через рік він вже грав на трубі так, як грають в четвертому класі. Помітивши обдарованість учня, керівник гуртка рекомендував Денніса в дитячий джаз-оркестр Олександра Гебеля. З 1998 року у складі оркестру бере участь у фестивалях «Горизонти джазу» (Кривий Ріг), «Джаз на Дніпрі» (Дніпропетровськ), «Пам'яті Л. Утьосова» (Південний), «Millau en Jazz» (Франція), «Fel du Shet» (Франція), «Jazz a Vienn» (Відень), «Джаз-карнавал в Одесі», «Джаз Коктебель».

Під час зйомок документального фільму про життя оркестру «Мелодія в соль мінорі» французький режисер Дідьє Порталь окремо

зняв сюжетну лінію про трьох окремих виконавців, в тому числі і про Денніса Аду. Після виходу фільму оркестр запросили на гастролі до Франції. Через два роки в подарунок йому привезли від диригента оркестру Монако високоякісну трубу і хлопець себе почував найщасливішим у світі [7].

Після закінчення школи Д. Аду продовжив навчання на естрадному відділі Криворізького музичного училища імені М. І. Глінки. Як згадує сам Денніс, розуміння того, що робиш з'явилося на 3 курсі. Слухаючи гру таких майстрів, як Луї Армстронг, Майлз Девіс, Лі Морган, Фреді Хаббард, Рой Харгроув, Ніколас Пейтон, Діззі Гіллеспі, юний музикант вчився імітувати їх виконання та грати соло.

У 2004 році він вступає до Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра. Під час перебування в Києві Денніс Аду відвідував місця, де виконують джаз. В арт-клубі «44» відбувались Jam sessions, і він вирішив спробувати себе і заграти. В нього це вийшло і через деякий час він отримав запрошення в оркестр. Відомо, що Jam session виникли в Америці, коли музиканти після концерту грали свої імпровізації і мінялись між собою. Також Jam session – це неофіційне прослуховування на місце в колективі.

З часу приїзду до Києва Д. Аду починає тісно співпрацювати з такими відомими в Україні джазовими виконавцями, як Дмитро Александров (саксофон), Ілля Єресько (фортепіано), Олексій Фантаєв (ударні), Олег Марков (ударні), Дмитро Коваленко (гітара), Роман Коляда (фортепіано). Для більшого розуміння специфіки джазу він їздив вчитися до Норвегії та США. У Норвегії Денніс відвідав тижневий курс, а коли їздив у Нью Йорк – ходив по джазових клубах, брав приватні уроки, відвідував концерти та спілкувався з музикантами.

Серед його досягнень: лауреат премії «Кращий трубач» на конкурсі «ДоДЖ-юніор» 2006; «Кращий джазовий музикант», «Кращий трубач» та «Краще аранжування джазового стандарту» на конкурсі «ДоДЖ» 2009.

По закінченню навчання в Київській муніципальній академії музики ім. Р. М. Глієра у 2010 році Денніс Аду запросили викладати на естрадному відділі цього закладу клас труби та оркестру.

Коли у 2012 році в столиці нашої країни створюється колектив «Kyiv big band», Д. Аду стає його банд-лідером, а згодом і лідером проєктів – «Денніс Аду квінтет», «Денніс Аду секстет» та «Денніс Аду септет».

Справжньою кузнею дитячих талантів є місто Шостка. У місцевій школі мистецтв

працюють справжні ентузіасти, які надихають учнів до високих досягнень у виконавстві на духових інструментах. Відомим є викладач В.Ларін який підготував чималу кількість учнів, що згодом стали яскравими виконавцями. Продовжує його справу Р. Ларін, який працює в тому ж руслі і розвиває навички талановитих дітей. Духовий оркестр школи «Райдужні фанфари» (керівник Ларін Р. В.) є активним учасником дитячої творчості та культурного життя міста, переможцем обласних та всеукраїнських конкурсів: Обласний конкурс дитячих оркестрів духових та ударних інструментів «Акорди Сумщини – 2017», Всеукраїнського відкритого фестивалю-конкурсу виконавського мистецтва гри на духових та ударних інструментах «Полтавська битва – 2019». Складається колектив із учнів, що навчаються грати майже на всіх оркестрових духових інструментах. Багато учасників оркестру є лауреатами різних за рівнем фахових конкурсів включаючи регіональні, всеукраїнські та міжнародні.

Одним з учасників оркестру став Дмитро Митченко (н. 1994). Він навчався у школі в 2003-2011 роки у викладачів В. М. Ларіна та Р. В. Ларіна Під час бесіди з викладачем з'ясувалося, що обдарованість учня доповнювалась наполегливістю і працелюбством, а вдало підібраний інструмент допоміг учневі знайти себе. Валторна в його руках скоро зазвучала і Дмитро отримав багато перемог на різних конкурсах, серед яких можна назвати Обласний конкурс виконавців на духових та ударних інструментах серед учнів ДМШ та шкіл мистецтв у СВУМіК імені Д. С. Бортнянського (м. Суми 2009, 2011), II Міжнародний фестиваль-конкурс виконавського мистецтва «Золотые таланты содружества» 2010 (м. Железногорськ, Росія), VII Відкритий конкурс виконавців ім. Л. Бетховена 2009 (м. Харків), VIII конкурс молодих музикантів-виконавців та композиторів «Харківські асамблеї», III Міжнародний конкурс юних виконавців на духових та ударних інструментах «Сурми Буковини» 2009 (м. Чернівці).

Після закінчення школи у 2011 р. Дмитро мав високий рівень підготовки, що дозволило вступити на навчання до Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, а згодом і до асистентури. Там він продовжував вдосконалювати свої вміння у класі талановитого педагога, кандидата мистецтвознавства О. П. Овчара. Під час навчання Д. Митченко долучився до участі у Молодіжному академічному симфонічному оркестрі «Слобожанський». У 2013 на основі групи валторн оркестру був створений

самостійний колектив – квартет валторн «Віртуози Слобожанщини», в якому Дмитро став солістом.

У 2017 році разом з кращими валторністами Харкова він прийняв участь у цікавому проєкті – виконанні Концертштюку для 4-х валторн з оркестром Р. Шумана. Це складний твір для виконання і в Україні звучить досить рідко. За час навчання Дмитро багато разів виступав сольо, в тому числі і в рідній школі.

Маючи мрію та цілеспрямованість у її досягненні, у 2020 році Дмитрові вдалося пройти конкурс на I валторну в оркестр Національної опери України.

Відомим в Україні є дитячий колектив «Диксиленд» Херсонського міського палацу дітей та юнацтва, керівником якого був заслужений працівник культури України Семен Миколайович Ривкін (1930-2012). Починаючи з 1955 року, він навчав дітей грати на духових та ударних інструментах та створив естрадно-духовий оркестр, який в 1996 трансформувався у «Диксиленд». Багато з його учнів стали професійними музикантами та яскравими особистостями. У 2009 році концертний номер колективу «Коли святі крокують» став одним з найяскравіших виступів на талант-шоу «Україна має талант». У вересні 2009 фонд Лока Керра запросив «Диксиленд» з виступами до Голандії, де колектив мав концерти у різних містах. Документальний фільм «Диксиленд», українського кінорежисера Романа Бондарчука, розповідає про цей колектив та його незмінного керівника. Демонстрували фільм на міжнародному кінофестивалі «Full Frame Documentary Film Festival» 2017 (США). Фільм так сподобався публіці, що одразу після прем'єри почалися перемовини щодо прокату фільму в Америці [8].

Особливо цікавою є історія однієї з наймолодших учасниць цього колективу Поліни Тарасенко (н. 2001). Ще в 5-річному віці привели її батьки, щоб навчалась грати на сопілці, але керівник спочатку вирішив розвинути почуття ритму дівчинки грою на ударних інструментах. Маючи велике бажання грати в колективі, невдовзі вона уже виступала з колективом як барабанщиця. У 6-річному віці Поліна розпочала освоєння саксофону, і незабаром вже приймала участь у джазових фестивалях. У віці 9 років перемогла в Національному конкурсі «Диво-дитина» у номінації «Найдивовижніший» та отримала персональну стипендію одного з благодійних фондів України [3].

Із захопленням займалась музикою щодня і в її наставника виникла ідея зробити з неї дівчинку-оркестр. На жаль, Семен Миколайович

пішов з життя, але насіння, яке він посіяв проросло і дало результати. На дитячому конкурсі "Ротарі" у Москві 11-річна Поліна здивувала журі грою на тромбоні, адже зазвичай на ньому тільки починають грати в 12 років. В цьому конкурсі вона посіла IV місце та виграла поїздки в Дюсельдорф (Німеччина). У 12-річному віці Поліна Тарасенко, або як її вже ласкаво називають дитина-оркестр, володіє флейтою, саксофоном, тромбоном, трубою, тубою, ударними та фортепіано. На своїх виступах, а їй вдалося побувати на джазових сценах Норвегії, Франції, Росії, Аргентини, Голандії, вона зазвичай грає на трьох – корнеті, саксофоні і тромбоні. Також вона любить з берегів рідного Херсона зустрічати та провіджати музикою побачені нею кораблі [11].

Музичним імпресаріо Поліни стала її мати, яка розміщувала записи виступів в інтернеті. Саме за ними їх знаходили продюсери та запрошували на концерти в Європі. За допомогою інтернету знайшли Поліні і нового вчителя, ним став Олександр Нянькін, який жив на Тайвані. Дистанційно брала вона уроки тромбона і вчилася в міжнародній онлайн школі.

У 2013 році Поліну без екзаменів зарахували в Московську середню спеціальну музичну школу імені Гнесіних по класу тромбона, де її вчителем став А. А. Прищєпа. Під час навчання у Москві багаторазово брала участь у інструментальних конкурсах та давала концерти. І хоча вчилася вона на класичному відділенні, не полишала займатись джазом. У 2015 році її визнали кращою ученицею закладу [4].

Багатогранна натура Поліни розкрилась і як актриса. Вона зіграла роль тромбоністки у дитячому мюзиклі Олександра Матешко «Трубач» (2014). Режисер відзначив, що дівчинка має гарні драматичні здібності і сформовану особистість, необхідні для того, щоб стати актрисою, але за покликанням вона – музикант, це видно по бажанню та старанності, з якими вона грає [1]. Режисер Роман Бондарчук зняв два документальних фільми з її участю – «Поліна» та «Диксиленд».

Географія її виступів постійно розширюється. За час навчання у Москві концертувала на сценах Парижу, Пекіну, Шанхаю, Сінгапуру. У 2016 році Поліна брала участь у «Riga Jazz Stage», де стала лауреатом та полонила слухачів грою на тромбоні [9].

Після закінчення навчання у Московській середній спеціальній музичній школі імені Гнесіних у 2018 р. вирішила продовжити навчання і вступила навчатися до Музичної

академії м. ГанOVER у Німеччині, по класу тромбона до Йонаса Білунда – відомого шведського тромбоніста, лауреата престижних конкурсів, з 1995 – професора ГанOVERської музичної академії.

Одним із талановитих юних музикантів міста Суми і Сумської області є Борис Луговик (н. 2001). Ще за часів навчання в школі став лауреатом фахових фестивалів та конкурсів: «Сумщина має талант» 2015, «Пролісок» м. Суми, «Дзвінкоголосі Сурми» м. Конотоп, учасник фестивалю «Окешкин Джаз» м. Київ [2].

Борис Луговик розпочав свою музичну освіту в Сумській спеціалізованій школі I-III ступенів № 29. Вже на початку його навчання було помітно, що він артистична та неоднозначна особистість. Окрім уроків по саксофону учень відвідував заняття естрадного ансамблю «Альянс» (керівник Пономарьова А. В.) та джазового ансамблю «Експромт» (керівник Федченко Д. С.), де, спілкуючись з викладачами та виконуючи різножанрові твори, набиралася виконавської майстерності. Вчителі по класу саксофона змінювались майже кожен рік і від кожного з них юний музикант брав частинку досвіду. Вже з 5-го класу він приймав участь у духовому оркестрі «Brass mix» (кер. Пахомов Ю. М.) і був там виконавцем, на якого рівнялись інші учні. Колектив є лауреатом обласних та регіональних конкурсів «Акорди Сумщини» (2015, 2017), «Джаз вітраж» 2018 (м. Суми). У джазових творах Б. Луговик виконував цікаві імпровізації, які вигадував самостійно. Вчителем, завдяки якому Борис захопився джазом, був Іван Куліжніков, що є відомим джазовим виконавцем не лише в Сумах, а й в Україні. Його великий виконавський досвід у цьому жанрі музики допоміг захопити учня та залучити до світу імпровізацій. Поступово розвиваючись, Борис дійшов до 9-го класу, маючи серйозний запас виконавських навичок, які дозволяли йому приймати участь у Jam session з дорослими музикантами.

Після закінчення школи Б. Луговик вступив на естрадний відділ Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра по класу саксофона, його викладачем став відомий виконавець джазу на саксофоні Артем Менделенко. Приємно відзначити що там його творча натура розгорнулася ширше і через захопленість джазом ще на I курсі його помітили та запросили до бенду під керівництвом Деніса Аду, в якому грали старшокурсники. Паралельно він організовує свій колектив – Boris Lugovik Sextet, з яким стає лауреатом виконавського конкурсу в м. Чернігів. З цим колективом він мав

виступи в різних містах України, зокрема в м. Сумах на День Незалежності у 2019 р.

У своїх досягненнях Б. Луговик не зупиняється: на початку 2020 року приймав участь та переміг у фінальному турі на здобуття стипендії для саксофоністів від компанії Yamaha у Дубаї (ОАЕ), і в цьому ж році виборов золото в IV Всеукраїнському відкритому конкурсі молодих джазових виконавців «PERFORMANCE JAZZ Online» 2020.

Наукова новизна. Початковий етап навчання на духових інструментах та дитяче оркестрове виконавство закладають фундамент у формуванні особистості виконавця. Вступ до оркестру та гра в ньому є однією з важливих етапів у вихованні музиканта-духовика тому, що в колективі розвиваються нові для учнів вміння та навички. Залучення юних виконавців на духових інструментах до дитячих оркестрів сприятиме їхньому професійному та естетичному зростанню.

На відміну від відомих дорослих виконавців, творчий шлях молодих яскравих виконавців не висвітлюється, а між тим це робити потрібно. Ознайомлення учнів з творчістю яскравих виконавців-духовиків позитивно впливає на їхнє ставлення до музичного виконавства. Для молодшого покоління виконавців більш зрозумілими є приклади з сучасності, тож висвітлення музичного шляху відомих молодих виконавців сьогодні може бути гарним зразком для наслідування.

Висновки. Виявлення в дитячих оркестрах обдарованих учнів та подальший розвиток їх здібностей безумовно матиме результатом появу яскравих виконавців. Як бачимо з приведених прикладів, якщо виконавець крім обдарованості має ще й цілеспрямованість, то в нього є всі шанси стати визнаним виконавцем. Від конкурсу до конкурсу, від перемоги до перемоги обдаровані учні набираються майстерності і досвіду, щоб мати якісне професійне зростання. Сприяє зростанню виконавської майстерності і гра в оркестрах – юні музиканти отримують корисний досвід колективної гри, досконально вивчають нотний запис, розвивають музичний слух, пам'ять та почуття ритму, отримують навички виконання різножанрової музики, що сприяє розширенню світогляду майбутніх професіоналів. Музичний шлях таких виконавців може бути яскравим прикладом для юних музикантів, так би мовити дорожньою картою.

Через залучення до колективного музичування широкого кола дітей можна виявити серед них і справжні таланти, які в подальшому будуть рушіями духової виконавської культури.

Література

References

1. Алексєєв Р. Є. Типи функціонування українських біг-бендів в умовах світових тенденцій жанру. Українське музикознавство. Київ. 2012. Вип.38. С. 375-390
2. Борис Луговик – победитель нескольких музыкальных конкурсов URL: <http://www.vsisumy.com/special-projects/kultura/maybutnie-ie-2015/boris-lugovik-pobeditel-neskolki> (дата звернення: квітень 2020)
3. Дівчинка-оркестр URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/1843/>(дата звернення: квітень 2020)
4. Жарких Л. Полина Тарасенко и путешествия с тромбоном URL: <http://artkavun.kherson.ua/en-polina-tarasenko-i-puteshestviya-s-trombonom.htm>(дата звернення: квітень 2020)
5. Нежинский О. М. Детский духовый оркестр. Москва : Музыка, 1981 г. 128 с.
6. Пляченко Т. М. Виховання школярів засобами колективно-інструментального музикування URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19666582.pdf>(дата звернення: квітень 2020)
7. Семенік О. Денніс Аду: «Мода на джаз – это прекрасно» URL: <http://artmisto.net/2016/10/17/dennis-adu-moda-na-dzhaz-eto-prekrasno/>(дата звернення: квітень 2020)
8. Ухваріна І. Діксиленд – мировая премьера URL: <http://ksza.ks.ua/news/culture/63129-diksilend-mirovaya-premera>. (дата звернення: квітень 2020)
9. Херсонка Полина Тарасенко покорила Riga Jazz Stage 2016 URL: <https://www.0552.ua/news/1186298/hersonka-polina-tarasenko-pokorila-riga-jazz-stage-2016-foto>(дата звернення: квітень 2020)
10. Шевчук М. М. Технологія розвитку емоційної культури школярів на заняттях духового оркестру. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 8 / Упорядник С.Д. Цюлюпа. Рівне: Волинські обереги, 2016. С. 176-178
11. Шорнік О. В Херсоне живет уникальная девочка-оркестр, владеющая семью инструментами URL: <https://www.segodnya.ua/lifestyle/psychology/V-Hersone-zhivet-unikalnaya-devochka-orkestr-vladeyushchaya-semyu-instrumentami-451200.html>(дата звернення: квітень 2020)

1. Aleksyeyev, R. Ye. (2012). Types of the functioning of Ukrainian big bands in the conditions of world tendencies of a genre. Ukrainian musicology, 38, 375-390 [in Ukrainian].
2. Boris Lugovik - winner of several music competitions (2015). URL: <http://www.vsisumy.com/special-projects/kultura/maybutnie-ie-2015/boris-lugovik-pobeditel-neskolki> [in Russian].
3. Girl-orchestra (2011). URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/1843/> [in Ukrainian].
4. Zharkikh L. Polina Tarasenko and travel with a trombone URL: <http://artkavun.kherson.ua/en-polina-tarasenko-i-puteshestviya-s-trombonom.htm> [in Russian].
5. Nezhinsky, O.M. (1981). Children's brass band. Moscow: Music [in Russian].
6. Plyachenko, T. M. Education of schoolchildren by means of collective-instrumental music-making URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19666582.pdf> [in Ukrainian].
7. Semenik, O. (2016). Dennis Adu: Jazz fashion is great URL: <http://artmisto.net/2016/10/17/dennis-adu-moda-na-dzhaz-eto-prekrasno/> [in Russian].
8. Ukhvarina, I. (2016). Dixieland - world premiere. URL: <http://ksza.ks.ua/news/culture/63129-diksilend-mirovaya-premera> [in Russian].
9. Kherson's Polina Tarasenko conquered Riga Jazz Stage 2016. (2016). URL: <https://www.0552.ua/news/1186298/hersonka-polina-tarasenko-pokorila-riga-jazz-stage-2016-foto> [in Russian].
10. Shevchuk, M.M. (2016). The technology of development of an emotional culture of schoolchildren in brass band classes. Istoriya stanovlennya ta perspektyvy rozvytku dukhovoyi muzyky v konteksti natsional'noyi kul'tury Ukrayiny ta zarubizhzhya, 8, 176-178 Rivne: Volyns'ki oberehy [in Ukrainian].
11. Shornik, O. (2013). A unique girl-orchestra who owns seven instruments lives in Kherson URL: <https://www.segodnya.ua/lifestyle/psychology/V-Hersone-zhivet-unikalnaya-devochka-orkestr-vladeyushchaya-semyu-instrumentami-451200.html> [in Russian].

*Стаття надійшла до редакції 22.08.2020
Отримано після доопрацювання 03.11.2020
Прийнято до друку 10.11.2020*